

SamiSoster ry
PL 71
99870 INARI

3.8.2022
Lausunto

Sosiaali- ja terveysministeriö

Viite: Lausuntopyyntö lomitussäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen lakimuutosehdotuksista. Asianumero/Ärendenummer/Case number : VN/8515/2019

Asia : Lausunto poronhoitajien sijaisavusta annetun lain muutoksista (1238/2014)

Saamelaisten valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan järjestö SámiSoster ry lausuu otsikosta mainitusta asiasta seuraavaa:

Saamelaisten oikeudet

Poronhoito on olennainen osa alkuperäiskansa saamelaisten kulttuuria. Suomen perustuslain 17 §:n mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan. YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 27 artiklan mukaan kansallisiin vähemmistöihin, ml. alkuperäiskansoihin kuuluvilta henkilöiltä ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Poronhoitajien sijaisavun voidaan katsoa osaltaan tukevan mahdollisuuksia ylläpitää ja kehittää alkuperäiskansa saamelaisten kulttuuriin kuuluvaa poronhoitoa modernissa yhteiskunnassa.

Suomen EU:n liittymissopimuksen pöytäkirjassa nro 3 on huomioitu, että Suomi on sitoutunut saamelaisten elinkeinojen ja kulttuurin säilyttämiseen ja kehittämiseen sekä katsottu, että perinteinen saamelaiskulttuuri ja saamelaiselinkeinot ovat riippuvaisia luontaiselinkeinoista, kuten poronhoidosta. Esimerkiksi työelämä ja tasa-arvovaliokunnan mietinnössä 7/2003 vp on todettu, että viranomaisen tulee suunnitelmallisesti edistää saamelaisten mahdollisuuksia harjoittaa poronhoitoa ja hankkia sillä toimeentulonsa.

Sittemmin EU:n liittymissopimuksen pöytäkirja n:o 3 saamelaisista on otettu Euroopan perustuslaista tehdyn sopimuksen pöytäkirjaksi n:o 8, jonka kuudes jakso sisältää saamelaisia koskevat määräykset 60-62 artiklassa. Näistä artikloihin 60 ja 61 on sisällytetty aikaisemmat saamelaisten perinteisiä elinkeinoja koskevat määräykset. Artiklan 62 mukaan määräysten soveltamisessa otetaan huomioon julistus saamelaisista. Perustuslakiin liitettyjä pöytäkirjoja koskevaan 32. julistukseen saamelaisista on otettu muun ohella saamelaispöytäkirjan n:o 3 johdanto (1preamble).

Poronhoitoalueen laajuudesta ja mm. luonnonolosuhteiden eroavaisuudesta johtuen poronhoitotavat ja kulttuurit eroavat poronhoitoalueen sisällä. Saamelaisen tunturiporonhoidon oleellisin toimintamuoto on paimennus. Sen juuret ovat nomadistisessa elämäntavassa, jota harjoitetaan yhä edelleen siten kuin sitä nykyisin on mahdollista. Paimennus on paljon muutakin kuin pelkkä porojenhoitomuoto, sen kautta siirtyy sukupolvelta toiselle rikas saamenkieli (poro-, lumi-, ja luontosanat), porojen ja luonnon tunteminen, siidaelämä ja yhteisö, luonnon ja luonnon ilmiöiden havainnointi ja seuranta sekä luonnon kestävä käyttö. Paimennus ei siis ole ensinkään mikään kulttuurinen vanhanaikainen jäänne jostain, vaan sen sijaan eräs innovatiivisimmista Arktisen alueen selviytymismekanismeista varsinkin nykyajan yhä kiihtyvässä ilmastonmuutospaineessa.

SamiSoster ry kommentoi joitakin esitettyjä muutoksia seuraavasti:

4 § Sijaisavun saamisen edellytykset:

Voimassa oleva laki:

Poronhoitaja voi saada tässä laissa tarkoitettua sijaisapua, jos sijaisavun tarve johtuu poronhoitajan sairauden tai tapaturman aiheuttamasta työkyvyttömyydestä. *Työkyvyttömyys on osoitettava lääkärin, sairaanhoitajan tai terveydenhoitajan todistuksella siltä osin kuin sijaisapupäivien määrä kalenterivuodessa ylittää seitsemän päivää.*

SamiSoster ry esittää, että 4 § 1 mon muutetaan muotoon:

- *Työkyvyttömyys on osoitettava lääkärin, sairaanhoitajan tai terveydenhoitajan todistuksella. ja poistetaan lauseen loppuosa: siltä osin kuin sijaisapupäivien määrä kalenterivuodessa ylittää seitsemän päivää.*

Perustelut: ensimmäisen momentin toisen lauseen (säännöksen) loppuosan muotoilusta voi syntyä käsitys, että terveydenhuollon todistusta ei tarvita lainkaan, mikäli työkyvyttömyys päivien määrä on alle seitsemän (7) päivää jokaisena sijaisaputarpeen jaksona. Mikälä ko. kohdassa tarkoitetaan sitä, että poronhoitajalla on yhden kalenterivuoden aikana yhteensä seitsemän päivää oikeus sijaisapuun ilman terveydenhuollon todistusta, on ko. kohta kirjoitettava selkeämmin. Säännöstä on ehdottomasti tarpeen joko täsmentää väärinymmärryksen välttämiseksi eikä mahdollisteta siten väärinkäytöksiä tai selkeästi poistaa ko. kohta kokonaan.

Terveydenhuollon palvelut ovat kehittyneet kuluneiden vuosien aikana ja on mahdollista saada terveydenhuollon todistus joustavammin kuin aiemmin on ollut.

Poronhoitotöihin kuuluu laajasti valmistelevat työt kuten työvälineiden, polttoaineiden ja tarvikkeiden toiminta- ja käyttökuntoon laitteleminen ja mukaan ottaminen yms. Työmatka alkaa niistä valmisteluista kuuluen ns. poronhoitotyöhön. Saamelaisalueella porojen paimentamismatkat porojen luokse ovat keskimäärin 50-150 km päivässä, joten valmistelut on tehtävä huolella. Ilman näitä valmisteluja, ei ole edes mahdollista toteuttaa toimintakokonaisuuksia.

Sen vuoksi työtapaturman sattuminen työmatkalle lähdetessä, kuuluu jo poronhoitotöihin. Tämä olisi myös huomioitava lain soveltamisessa.

7 § Sijaisavun vuosittainen enimmäiskesto

Voimassa olevan lain mukaisesti kalenterivuoden aikana korvattavien sijaisaputuntien enimmäismäärä poronhoitajaa kohden vahvistetaan STM:n asetuksella edellisen kalenterivuoden loppuun mennessä.

- SamiSoster ry esittää, että laista poistetaan enimmäistuntimäärä tai vähintäänkin on mahdollistettava joustavuutta erikseen määritetyissä tilanteissa, johon voimassa oleva lainsäädäntö ei tätä nykyä anna mahdollisuutta.

Enimmäistuntimäärään vaikuttaa suoraan työkyvyttömyyden aiheuttamisen vakavuus, esim. loukkaantumisissa on pitkä työkyvyttömyysjakso ja taas esimerkiksi flunssassa se voi olla viikko-pari. Samoin erittäin paljon merkitystä on sillä, omistaako 50 vai 500 poroa, koska se vaikuttaa suoraan työmääriin ja siten sijaisaputuntien määrään.

- Sen vuoksi sijaisavun vuosittaista enimmäiskesto määrättäessä on huomioitava, että sijaisaputuntien tarvittava määrä on suurempi, poronhoitajilla, joilla poromäärä on vähintään 150 poroa kuin poronhoitajilla, joilla poromäärä on vaadittava minimi 50 poroa. Porotöiden määrä on pääsääntöisesti sidoksissa poromäärään.

- Näin ollen olisi huomioitava ja mahdollistettava tarpeellisten enimmäistuntimäärien ylitys ja jo lähtökohtaisesti määrättävä erisuuruiset tuntimäärät porojen määrän ja työkyvyttömyyden keston perusteella.

Em. muutoksia yhdistys perustelee saamelaisten poronhoitoon kuuluvien poronhoitotapojen ja -kulttuurien erilaisuutena verrattuna muiden poronhoitajien työskentelyyn. Lisäksi merkityksellinen asia on poronhoidon merkitys saamelaisille ja poromäärien merkitys perheen toimeentulolle.

Yhdenvertaisuuden näkökulmasta tässä kiinteästi määrätyssä vuosittaisessa enimmäismäärässä poronhoitajat, joilla on pitkä työkyvyttömyysjakso, joutuvat eri arvoiseen asemaan, koska heille apu on aivan riittämätön. Samoin ovat yli 150 poroa omistavat poronhoitajat, koska heillä työmäärät ja sijaisen tarve ovat huomattavasta suuremmat.

- SamiSoster ry esittää em. perustelun huomioimista ja tämän kohdan kehittämistä yhdenvertaisuuden toteutumiseksi.

Poronhoitajat ovat monella mittarilla mitattuna SOTE- palvelujärjestelmässä väliinputoja- ja riskiryhmä erityislaatuisten työnsä, työympäristönsä ja saamelaisalueella myös oman kielensä, kulttuurinsa ja elämäntapansa vuoksi. Normaali palvelujärjestelmä ei saavuta heitä, koska heillä ajankäyttöä määräävät poro ja poronhoitotyöt sekä poronhoitovuosi ja sääolosuhteet. Ei kalenteri eikä kello. Poronhoitajien sijaisaputoiminnalla ja sen kehittämisellä vastaamaan nykyistä paremmin saamelaisten poronhoitajien tarpeita., onkin laaja merkitys henkilöiden ja saamelaisten poronhoitoyhteisöjen hyvinvoinnin tukemisessa ja edistämisessä.

Inarissa elokuun 3 pnä 2022

SamiSoster ry

MERK.PEKKA AIKIO
Pekka Aikio
puheenjohtaja

Ristenrauna Magga
sihteeri